

YOLSUZLUKLA MÜCADELE VE MEDYA

Yusuf PUSTU*

ÖZET

İnsanlık tarihi kadar eski olan yolsuzluk olgusu, günümüzde devlet ve toplum hayatında yaşanan değişimler sonucunda daha görünür hale gelmiştir. Yolsuzluk devlet ve toplum hayatında önemli aksaklıklara yol açmakta, kamu hizmetlerinin etkinliğini ve verimliliğini azaltmasının yanında, vatandaşların kamu yönetimine olan güvenini de sarsmaktadır. Bu bakımdan kamu yönetiminde etkinlik ve toplumsal refah için yolsuzluğun önlenmesi gerekmektedir. Yolsuzluğa karşı önlemler başlangıçta ağırlıklı olarak kamu yönetimlerinin görevi olarak algılanırken, günümüzde devlet ve toplum hayatındaki tüm aktörlerin yolsuzlukla mücadele etmesi gerektiği ifade edilmektedir. Buna bağlı olarak yolsuzlukla mücadele de tüm siyasal ve toplumsal yapıların temel meselelerinden biridir. Yolsuzlukla mücadele için birçok araç ve yöntem söz konusudur. Bu araçlardan en önemlilerinden biri medyadır. Özellikle günümüzde medyanın bu konudaki rolü ve önemi büyüktür. Ancak yolsuzlukla mücadelede temel araçlardan biri olan medyanın bazı yapısal ve işlevsel sorunları söz konusudur. Medya da yoğunlaşma ve tekelleşme, medya-ticaret ilişkisi, medya siyaset ilişkisi ve basın özgürlüğü gibi alanlarda sorunlar söz konusudur. Dolayısıyla medyada yaşanan bu sorunlar medyanın yolsuzluklarla mücadelede etkinliğini azaltmaktadır. Yolsuzlukla mücadelede etkinlik sağlamak için öncelikle medyanın bağımsızlığı ve tarafsızlığı sağlanmalıdır.

Anahtar Kavramlar: Kamu Yönetimi, Yolsuzluk, Medya

ABSTRACT

Corruption context which is old as human being history have become more visible by the means of the changes in the social and public sector life. Corruption causes malfunctions in social and public sector life, beside reducing the effect of public services and affecting the reliance of the public administration. From this point of view for the prosperity of society and to ensure effectiveness in public administration, corruption must be prevented. In the beginning, there was a sense that

---

* Yard.Doç.Dr., Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, (ypustu@yahoo.com)

corruption prevention is public sector's duty but nowadays it is stated that corruption prevention is duty of all actors both in public sector and social life. Related to this, corruption prevention is one of the fundamental issue of all social and political structures. Many means and methods are matter of corruption prevention. Media is one of the most important of these means. Especially nowadays, role and the importance of the media is major. But media which is the one of the basic means of the corruption prevention, has structural and functional issues. In media, some issues are subject in the fields like concentration, monopolisation, trade-media relation, media-politics relation and the freedom of the press. Thereby these issues having lived in the media is reducing the effectiveness of media in corruption prevention. To ensure effectiveness in Corruption Prevention firstly freedom and objectivity of the media must be provided.

Keywords: Public Management, Corruption, Media

GİRİŞ

Gelişmiş ve gelişmekte ülkelerde yolsuzluk olaylarında artış görülmektedir. Ancak yolsuzluk yeni bir olgu değildir. İnsanlık tarihi ile yolsuzluk tarihi paralel seyir izlemektedir. Son dönemlerde yaşanan bazı değişimler nedeniyle yolsuzluk olaylarına karşı duyarlılık artmaktadır. Demokratik toplum sayısındaki artış, sivil toplum etkinliğinin artması ve bağımsız medya yolsuzluk olaylarını görünür kılmış ve yolsuzluk haberlerine yer vermeye başlamıştır. Bunun yanında uluslararası sivil toplum kuruluşları (uluslararası saydamlık örgütü vb.) IMF, Dünya Bankası, BM gibi kuruluşlar yolsuzluk konusunda farkındalık çalışmaları yapmakta dolayısıyla yolsuzluk eylemlerinin görünürlüğünü artırmaktadır.

Günümüze kadar yolsuzlukla mücadelede ağırlıklı olarak “devlet-baskın” bir yaklaşım ve uygulama esas olmuştur. Büyük oranda yolsuzluğun, rüşvetin ve kayırmanın gerçekleştiği bürokrasi, aynı zamanda yolsuzlukla mücadele etmek için görevlendirilmiştir. Dolayısıyla yolsuzlukla mücadelede bürokrasi-dışı aktörler ve kurumlar pasif kalmış, devrede olmamış, bunların katkısı ve desteği istenilmemiş ya da aranmamıştır. (Berkman,2010:83). Diğer taraftan ülkemizde yakın zamanlara kadar devlet kurumunun başatlığı ve de sivil örgütlenmenin cılızlığı ve güçsüzlüğü nedeniyle “devlet egemen yapılanma” esas olmuş, kişiler, gruplar, sivil kuruluşlar, medya, iş dünyası ve hatta ticaret ve meslek odaları özerklikten uzak olmuş, devlete ve bürokrasiye

bağımlı kalmışlardır. Bu kuruluşlar varlıklarını büyük ölçüde bürokrasi ile ilişkilere bağlamışlardır. Varlığını bürokrasi ile iyi ilişkilerde arayan bu yapılar, bürokratik aksaklıkları sorgulamaktan uzak durmuşlardır. Günümüzde devlet ve toplum anlayışında yaşanan değişimlere bağlı olarak kamu yönetimi ve bürokrasi artık devleti gözetmek kadar, paydaşları da gözetmek ve işlemleri hakkında bilgi ve hesap vererek saydam bir yapı olmak durumundadır. Bu bağlamda yolsuzlukla mücadelede devlet merkezli yaklaşıma ek olarak, devlet-bürokrasi dışı sivil ve gönüllü kuruluşlar ile paydaşlar gibi toplumsal aktörlerin ve kurumların devreye sokularak katkılarının alınması söz konusudur. Diğer bir deyişle, yolsuzlukla mücadelede farklı bir strateji geliştirilmeye ve azami ölçüde toplumu ve paydaşları etkili kılacak yeni katılım mekanizmaları ve süreçleri oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu mekanizmalar içerisinde en önemli unsur medyanın yolsuzlukla mücadeledeki etkinliğidir. Yolsuzluklara karşı kamuoyu oluşturma, yolsuzlukları ortaya çıkarma, sorumluların cezalandırılmasına destek olma ve kamusal faaliyetlere açıklık sağlama gibi alanlarda medyanın katkısı söz konusudur.

Medya bireylerin bilgi, kanaat, tutum, duygu ve davranışları üzerinde büyük oranda etkileme gücüne sahiptir. Yalnızca bireyler değil, onların yanı sıra toplumsal gruplar, organizasyonlar, kurumlar, kısacası bütün toplum ve kültür medyanın gücünün etkileme alanının sınırları içindedir. Dolayısıyla yolsuzlukla mücadelede medyanın önemli bir yeri vardır. Ancak yolsuzlukla mücadelede günümüzde en önemli sorunlardan biri medyanın yozlaşmasıdır. Yozlaşmış bir medya hem yolsuzlukların kaynağı hem de yolsuzluklarla mücadele bakımından önemli eksikliklerden biridir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada yolsuzlukla mücadelede medyanın etkinliği, mevcut yapısı ve işleyişi göz önünde bulundurularak ele alınacaktır.

I-YOLSUZLUK KAVRAMI

Yolsuzluk ekonomik, siyasal ve sosyal gelişmenin önündeki önemli engellerden biridir. Bu nedenle üzerinde durulması ve incelenmesi gereken bir kavramdır.

Yolsuzluk, kişilerin sorumluluğunda bulunan kaynakların, kanuna aykırı bir şekilde kişisel amaçlar için kötüye kullanılmasıdır (Luo,2005:121). Diğer bir ifadeyle yolsuzluk davranışları biçimlendiren, cüretkar bir planlamayı

gerektiren, uzun bir geçmişe sahip bulunan, toplumsal canlılığı olan gruplaşmalar doğuran ve diğer sosyal faktörleri içeren bir süreçtir (El-Attas, 1988:39). Yolsuzluk, sahip olunan yetkilerin özel çıkarlar göz önünde tutulmak suretiyle kullanılması (Svensson, 2005: 20) olarak ta tanımlanabilir.

Dünya Bankası'nın yolsuzluk tanımında, resmi kamu yetkisinin kamu çıkarına karşı kullanılması veya resmi kamu gücüne dayanarak özel çıkar elde edilmesine vurgu yapılmakta, daha çok kamu gücüne ve yetkisine atıf yapılmaktadır (Shah,2006:2). Uluslararası Saydamlık Örgütü ise yolsuzluğu, emanet edilmiş yetkiyi, özel yarar sağlamak amacıyla kullanmak olarak tanımlamakta ve hem özel hem de kamu sektörünü kapsam içinde değerlendirmektedir. Dolayısıyla yolsuzluk, kişi ya da kümelerin, özel maddi çıkarlar ya da statü kazançları sağlamak için, normal görev davranışlarını bu özel amaçlar doğrultusunda saptırmalarıdır (Ergun, 1978:24-30)

Farklı bakış açılarından yola çıkılarak birçok yolsuzluk tanımı yapılmaktadır. Bu tanımları dikkate alınca yolsuzluğun yedi karakteristik özelliği ortaya çıkmaktadır. Bunlar; yolsuzluğun kurum temelli, kural dışı gerçekleşen, güce dayalı, gizli bir şekilde yapılan, kasti, fırsatçı davranış içeren ve algısal boyutlarının var olmasıdır (Luo,2005:122-125).

Yolsuzluk, bir çıkar karşılığında kamu yetkilerinin yasa dışı kullanımı olarak tanımlanabilir. Yolsuzluk ayrıntılı olarak aşağıdaki şekillerde tanımlanabilir (Berkman, 1983:10):

a.Para ya da mal karşılığında kamu görevlilerinin ayrıcalıklı işlem yapmasıdır.

b.Kamu görevlisinin parasal ya da diğer ödüller karşılığında, kendisine çıkarı sağlayanlar yararına işlem yapmasıdır.

c.Kamu görevlilerinin yapılmaması gereken işlemleri yapmaları ya da yapmaları gereken işlemleri çabuklaştırmaları karşılığı çıkar sağlamalarıdır.

d.Parasal olan ya da olmayan kişisel kazançlar için yetkinin kötüye kullanılmasıdır.

e.Kişisel ya da siyasal kazanç amacıyla kamu gücünün yasadışı veya yasalara uygun olarak kullanımıdır.

f.Kamu hizmeti gören kişilerin özel amaçları ya da maddesel çıkarları için normal görev davranışlarından sapmalarıdır.

g.Kişisel amaçlar için, kamu görevlilerinin kurallara aykırı biçimde davranışlarıdır.

Farklı boyutları olan yolsuzluk üç ana kategoride ele alınabilir. Bir politikacının, bir kamu görevlisinin ve toplum içinde herhangi bir bireyin kişisel çıkar sağlama amacıyla girdiği eylem ve işlemler bireysel yolsuzluk, belirli bir kurumda, örneğin tapu dairesinde, polis karakolunda yolsuzluk söz konusu olduğunda kurumsal yolsuzluk, toplumun değişik yapılarında işlevsel hale gelmiş ve yaygınlaşmış, toplum tarafından kısmen onaylanan yolsuzluk durumunda ise sistematik yolsuzluk söz konusudur (Robinson, 1998:3).

II-YOLSUZLUĞUN KAMU YÖNETİMİNE ETKİSİ

Günümüz dünyası hemen her alanda bir değişim ile yüz yüzedir. Toplumsal yaşamda kendisini gösteren bu durum; başta değerler olmak üzere, anlayışları, alışkanlıkları, ilişkileri, tutum ve davranışları, beklentileri, yaşam standartlarını etkilemekte, birey ve toplum yaşamında köklü dönüşümlere yol açmaktadır. Yaşanan hızlı dönüşümler toplumsal, siyasal ve ekonomik alanda olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkiler de yaratmaktadır. Toplumsal sistemin önemli bir parçası olan kamu yönetimleri de bu değişimden olumlu ya da olumsuz etkilenmektedir. Bilim ve teknolojinin başını çektiği değişime, insan tarafından oluşturulmuş sistemler üzerinde kalıcı etkiler yaratırken; toplumsal kurumları, bunların kültürel yapılarını, ilişkilerini, işleyiş düzenlerini de derinden etkilemektedir.

Büyük oranda küreselleşmenin yansıması biçiminde ortaya çıkan bu gelişmeler; kurumsal yapı, süreç ve işlevlerdeki teknik dönüşümlerle birlikte, değerler sistemini de yeni duruma uymaya zorlamaktadır (Uluğ, 2009:4). Siyasal, kültürel ve toplumsal yapılarda yaşanan hızlı değişiklikler, değerler sistemini değişime uğratmasının yanında, beraberinde birçok sorunu da getirmektedir. Bu süreçte yüz yüze yakın, samimi insan ilişkilerinin ve etkileşimlerinin yerini, gayri resmi ve mesafeli ilişkiler almaktadır. Diğer taraftan bu dönüşüm sürecinde serbest piyasa ekonomisine geçiş, toplumda rantların bölüşümü konusunda önemli fırsatlar yaratmıştır. Özellikle piyasa ekonomisinin gerekli kurumlara sahip olmadığı ve piyasa ekonomisinin

işleyişinde aksaklıkların yaşandığı toplumlarda, etik dışı davranışlar için uygun zeminler ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında siyasal, ekonomik ve kültürel geçiş döneminde bulunan toplumlarda ekonomik ve toplumsal hayatın düzenlenmesinde önemli sorunlar oluşmaktadır. Bu sorunların en önemli yansıması kamu yönetimleri üzerinde görülmektedir. Kamu yönetiminde ortaya çıkan sorunlar; toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik alanda yaşanan sorunlarla bağlantılıdır. Bu alanlarda yaşanan sorunların etkisi ile kamu yönetiminde yaşanan en önemli sorunlardan bir tanesi de yolsuzluktur.

Günümüzde dünyada ve Türkiye’de kamu yönetimlerinin en önemli sorunlardan birisi yolsuzluk haline gelmiştir. Yolsuzluk genel olarak kamu yönetiminde kamu hizmetlerinin sunumundaki etkinliği düşürmekte, kamu kurumlarının etkin bir şekilde çalışmasını engellemekte ve kaynak dağılımının yanında gelir dağılımını bozucu etki yaratmaktadır. Yolsuzluk mekanizmaları ile çıkar grupları ve bazı kamu görevlileri, toplumsal refahın azalması pahasına tatmin edilmiş olmaktadır. Bu yönü ile toplumsal bir bölüşüm işlevi gören yolsuzluk, genellikle kamu hizmetlerindeki arzın talebi karşılayacak düzeyde olmaması, aşırı kuralcılık, otoritenin merkezileşmesi, hizmet arzında yaşanan yetersizlikler, otoriter devlet anlayışı, toplumsal yapının bozulması, yönetimdeki gizlilik geleneği ve dışa kapalılık gibi unsurlardan beslenen bir olgudur. Bu faktörlerin etkisi ile ortaya çıkan yolsuzluğun kamu yönetimi üzerinde birçok olumsuz etkisi söz konusudur.

Yolsuzluk toplumsal, siyasal, yönetsel ve ekonomik yapı üzerinde birçok olumsuz etkiye sahiptir. Yolsuzluk, makro açıdan kamu yönetiminin güvenilirliğini sarsmakta, demokrasiye zarar vermekte ve gelir dağılımının adaletsiz paylaşımına neden olmaktadır (Mauro, 1995:681-688). Bunların yanında yolsuzluk, kamu kaynaklarının kamu yararı dışında kullanılmasına, demokrasinin zayıflamasına, siyasal ve ekonomik istikrarsızlığa, kamu yönetiminin tıkanmasına ve kamu yatırımlarının verimsizleşmesine yol açmaktadır.

Bu zararlarının yanında yolsuzluklar, sadece gelişmekte olan ülkeler içerisinde mevcut olup ülkenin gelişmesini tamamlamasıyla ortadan kendiliğinden çekilecek cinsten belâlar değildir. Özel olarak mücadele edilmedikçe kronikleşmiş bir rahatsızlık haline dönüşme temayülü gösterirler. Topluma verdikleri en büyük zarar, karşı koyma arzusunun giderek zayıflaması ve yolsuzluklarla koyun koyuna yaşamının bir hayat tarzı olarak benimsenmesi

şeklinde tezahür eder. Dolayısıyla yolsuzluklara karşı ahlâk bazında gösterilen öfke zayıflar (El-Attas,1988:161).

Yolsuzluk ve yolsuzluk bireylerin siyasal sisteme karşı güvenlerini azaltmasının yanında, siyasal sisteme katılma ve bağlılık düşüncelerini de azaltır. Yolsuzluk içinde kök saldığı siyasal ve kurumsal sistemin meşruiyetini kaybetmesine yol açar (De Porta, 1997:537-538). Bu yönü ile yolsuzluk siyasal düzensizliği artırmaktadır ve baskı yönetimlerine yol açmaktadır. Azgelişmiş ülkelerde askeri müdahaleler, genellikle sivil yönetimlerin yolsuzluğu önlemek için gerekli önlemleri almadıkları ve bu yönde etkin davranmadıkları gerekçesi ile yapılmaktadır (Berkman, 2009:138)

Yolsuzluk ile kamu politikalarının saptırılması, yönetimin uygulamaya çalıştığı plan ve programların gerçekleşmesini önlemekte, yönetimin etkin ve verimli çalışmasını zorlaştırmaktadır. Plan ve programların yolsuzluklar sonucu öngörülen biçimde ve düzeyde uygulanmaması yönetimi acizleştirmekte; yönetimin yönetme kapasitesi düşmekte, yönetimin özü olan düzenliliği sağlamak zorlaşmaktadır. Bu koşullarda kamu yönetiminden beklenen işlevlerin verimli bir biçimde yapılması olanaksızlaşmakta, bürokrasi kalkınmanın etkin bir aracı yerine, engeli durumuna gelmektedir. Ancak kamu yönetiminde yolsuzluğu varlığından daha tehlikeli olan, yolsuz işlem ve eylemlerin yaptırımsız kalmasıdır.

Kamu politikalarının uygulanma sürecine yolsuzluk süreçleri eklenince, bürokrasi makinesi kendisini onarabilecek değerli insanları dışlarken; zalim, kurnaz, hilekâr olanlara yükselme şansı tanımaktadır. Bu şekilde de zalim, kurnaz ve hilekâr olmayanları da öyle olmaya zorlanır. Zamanla kamu yönetimlerinde kendi çıkarını kamu yararından önce düşünen kadrolar etkinleşir (El-Attas,1988:45). Yolsuzluk olaylarının yoğun olduğu bir toplumda, esas olan bürokratik işlemlerin yürümesinden ziyade, yozlaşmış uygulamaların herhangi biri tarafından engellenmeden devam etmesinin sağlanmasıdır. Dürüst, çalışkan kamu çalışanlarının varlığı ya da bunların yönetici pozisyonlarına getirilmeleri, yolsuzluk çarkının dönmesine engel olacaksa, yapı içinde bu kişilerin başka bölümlere kaydırılmaları gerekecek ya da üst kademelere gelmeleri engellenecektir (Klavuz,2003:236). Bu şekilde kamu yönetiminde örgütlerde yetenekli kişilerin yolsuzluk sonucu dışlanması sonucunda, yeteneksiz kişiler yönetimde etkin olmaya başlayacaktır.

Yeteneksiz kişiler tarafından sunulan kamu hizmetlerinde yaşanan aksaklıklara bağlı olarak, kamusal politikalar sekteye uğrayacaktır.

Yolsuzluğa bulaşmış bir toplumda bürokratlarda ihmalkârlık hâkimdir. Vatandaşın sorunlarına karşı ilgisizdirler, yönetimde etkin değildirlere ve her türlü yolsuzluğa eğilimlidirler. Yolsuzluklarla dolu bir ortamda yetişen bir kuşak, yolsuzluklara karşı direniş göstermek yerine, sonuçta yolsuzlukları bir önceki kuşağa kıyasla daha büyük bir hoşgörü ile karşılar (El-Attas, 1988:152). Bir kuşaktan diğere giderek artan yolsuzluk olayları, toplumda kabul gören değerler sistemi içinde kendine yer edinir. Bu şekilde kurumsallaşan yolsuzluk; ekonomik, siyasal, toplumsal ve yönetsel süreçlerin işleyişinin önünde engel oluşturmaya başlar. Dolayısıyla yolsuzluk, karar vericinin dürüstlüğü ve güvenilirliği konusunda ciddi şüpheler doğurur ve bu şüpheler güncel kararların ötesinde geçmişte alınmış ve gelecekte alınacak diğere tüm kararlara etki eder.

Bütün yolsuzluk olayları, örgütlerin finansal kaynaklarının, insan kaynaklarının ve zamanın boşa harcanmasıdır. Yolsuzluk örgütlerin kaynaklarını etkin bir şekilde tahsis etmelerine, örgütsel yeteneklerini geliştirmelerine engel olur. Uzun dönemde yolsuzluk, örgütsel güveni, liderliği ve örgütsel kültürü olumsuz yönde etkilemektedir (Luo, 2005:138).

Yolsuzluk olayları, kamu yönetimlerine karşı duyulan saygıya büyük zarar verir. Ortaya çıkan bu saygı eksikliği yeni yeni sorunlar ortaya çıkarır. Hükümetler, halkın desteğinden yoksun kalırlar (El-Attas, 1988:37). Bunun yanında yolsuzluk süreklilik kazanır ve topluma özgü hale gelirse temel hukuk kurallarını, mülkiyet haklarını ve sözleşmelerin yürütülmesini tehdit eder. Yolsuzluk hukuka, toplumsal kurallara, iyiye olan saygıyı azaltır; bunun sonucu olarak devletin güç ve meşruiyeti zayıflar, ekonomik gelişmenin önü kesilmiş olur (Azfar, 2001:45.46).

Yolsuzluk kamu yatırımların kompozisyonunun değişmesine yol açmaktadır. Yolsuzluk eğiliminde olan kamu görevlileri kamu kaynaklarını rantın yüksek olduğu projelere ve hizmet alanlarına yönlendirmeye çalışmaktadır.

Yolsuzluk kamu harcamalarında da artış meydana getirmektedir. Yolsuzluğa bağlı olarak bozulan gelir dağılımını düzeltmek amacıyla devlet, gelir dağılımında yeterli pay alamayan kesimlere “refah devleti” çerçevesinde

gelir transferi yapmak zorundadır. Bu çözüm şekli, bütçe açıklarının önemli rakamlarda seyrettiği gelişmekte olan birçok ülkenin bütçe açıklarının daha da artmasına neden olmaktadır (Çoban, 1999:9).

Yolsuzluğun ekonomi üzerinde önemli bir etkisi de doğrudan yabancı yatırımları azaltmasıdır. Çünkü yolsuzluk vergi gibi etki yapmaktadır ve yüksek maliyet içeren keyfi bir vergi statüsündedir. Bu yönü ile yolsuzluk ülkeden sermaye kaçışına da neden olmaktadır. Ekonomi üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkilerin diğer bir yansıması da, iktisadi büyüme üzerinde olmaktadır. Yolsuzluk, kamu yatırımlarını artırarak büyümeyi etkilemekte ve kamu yatırımlarının üretim zamanını uzatarak kamu yatırımlarının verimliliğini azaltmaktadır. Kamu yatırımlarının artması vasıtasıyla büyümeyi azaltmakla birlikte çalışanların yeterli olmayan ücretlerinin reel değerini azaltarak, yapılması gereken eğitim ve sağlık harcamaları gibi genel harcamaların kısılmasına neden olmaktadır. Yine altyapı yatırımlarının oluşum kalitesini azaltarak büyümeyi etkilemektedir. Ayrıca yatırımlar için önemli bir finansman kaynağı olan verimli tasarrufların yüksek vergi gelirleri vasıtasıyla ekonomiye katılımını engellemektedir (Çoban, 1999:11).

Yolsuzluk sınırlı bir çerçevede kalmayıp, zamanla toplumun tüm kesimlerine yayılarak, toplumsal anlamda kokuşmaya ve yaygın yozlaşmalara neden olmaktadır. Tüm değer yargılarının yozlaştığı bir toplumda yolsuzluklar, günlük yaşama öylesine nüfuz eder ki, zamanla artık onun bir parçası olur ve olağanlaşır (Klavuz, 2003:240). Toplumsal alanda yaşanan bu yozlaşma zamanla, siyasal ve ekonomik alandaki yozlaşmanın etkisi ile her alanda çözümlere yol açmaktadır.

Toplumdaki kaynak dağılımında, bir kişinin kazancının diğer bir kişinin kaybı olacağı varsayımı dikkate alındığında, yolsuzluk sonucu yapılmaması gereken işler yapılmakta; yapılması gereken işler ise yapılmamaktadır. Bu çelişkiye bağlı olarak toplumun kaynaklarından bazı kesimler faydalanamazken, bazıları da aşırı yararlanmaktadır. Kısaca, haksız kazanç elde etmektedirler (Çoban, 1999:8). Buna bağlı olarak ortaya gelir dağılımında bozukluklar çıkmaktadır. Gelir dağılımında yaşanan bozulma da yolsuzluklara zemin hazırlamaktadır.

Yolsuzluk, piyasa ekonomisinin, demokratik düzenin ve kanun hâkimiyetinin meşruiyetini azaltmaktadır. Bu bakımdan ülkelerin sosyal, siyasal, ekonomik ve yönetsel istikrarını bozabilmektedir.

III-YOLSUZLUKLA MÜCADELEDE MEDYANIN ROLÜ

Yolsuzlukla mücadelede etkin rol oynayan medyanın dört temel işlevi söz konusudur. Bunlar, medyanın haber verme işlevi, denetim ve eleştiri işlevi, kamuoyu oluşturma ve kamuoyunu aydınlatma işlevidir.

Toplumsal yaşamın temel dinamiklerinden ve demokratik sistemlerin etkin bir unsuru olan medya, bireylerin toplumsal yaşamından ülke yönetimine kadar her alanda olayları yönlendirebilme ve etkileme gücüne sahiptir. Bu bakımdan medya, günümüzde özel işletme veya kuruluş niteliğinden ziyade kamusal ve toplumsal yükümlülükleri olan bir yapıya dönüşmüştür. Medyanın en önemli yükümlülüklerinden biri de yolsuzlukla mücadeledir.

Medya yolsuzluk ile mücadelede doğrudan ve dolaylı rol oynayan bir araç işlevi görür. Medyanın yolsuzlukla mücadeleye doğrudan katkıları; yolsuzluğun yerleştiği kamu kurumlarının ve kamu görevlilerinin teşhir edilmesi, yolsuzluk nedenlerinin ortaya konulması, yolsuzluk eylemlerinin belirlenmesi, çözüm önerilerinin ortaya konulması, medya gücüyle yolsuzluğa karşı çeşitli yaptırımlar uygulamaya konması şeklinde ortaya konabilir. Medyanın yolsuzlukla mücadeleye dolaylı katkısı ise, medyanın etkileri ise yapılan haber ve araştırma faaliyetleri sonucunda kamu kurumlarınca soruşturma başlatılması, yolsuzluğa zemin yaratan bir kanun veya politikaların düzeltilmesi, yozlaşmış siyasilerin istifa etmelerinin sağlanması, bürokratların görevden alınmalarının sağlanması, bir yargısal sürecin başlatılması ve kamu denetim kurumlarının faaliyet raporlarını yayınlaması gibi süreçlere yol açması şekillerinde gerçekleşir (Tataroğlu,2006 305). Demokratik bir toplum yapısında medyanın bu görevleri yerine getirmesi bir zorunluluk arz eder.

Yolsuzlukla mücadelede en önemli unsur kamuoyunun bilgilendirilmesinin sağlanmasıdır. Bu noktada medya yolsuzluğun yerleştiği kamu kurumlarının ve kamu görevlilerinin teşhir edilmesi, yolsuzluk nedenlerinin ortaya konulması, yolsuzluk eylemlerinin belirlenmesi, çözüm önerilerinin tespit edilmesi, medya gücüyle yolsuzluğa karşı çeşitli yaptırımlar uygulamaya konulması gibi yollarla

medya yolsuzluğa karşı doğrudan mücadele süreç veya faaliyetleri ile (Tataroğlu, 2006: 306) katkıda bulunabilir.

Yolsuzluğa karşı kamuoyu oluşturulması yolsuzluğun önlenmesinde ve yolsuzlukla mücadelede en etkili yöntemlerden biridir. Yolsuzluğa karşı kamuoyu, toplumsal kınama ve baskı ortamı oluşmuş ise, toplum ve birey bazında yolsuzluğa bulaşma oranı önemli oranda azalacaktır. Bireyler yolsuzluğa bulaşmaktan çekinecekleri gibi yolsuzluğa bulaşanları da kınayacaktır. Bunun yanında yasal düzenlemelerin toplumsal kurallar ve davranış kalıpları ile desteklenmesi yolsuzluğa karşı mücadelede en önemli adımlardan biri olacaktır. Bu kapsamda siyasetçiler olumlu davranış modelleri oluşturarak bireysel planda ya da toplu olarak etik davranışı destekleyebilirler. Etik davranışın arzulanırlığını ve gerçekleştirilmesini göstererek kamuoyunun güvenirliliğini arttırabilirler. Dolayısıyla yolsuzluklar ve yolsuzluğa karşı kamuoyunda toplumsal bir kınama ve baskı ortamı oluşturulabilirse, kamu görevlilerinin yolsuzluk yapma eğilimleri azalacak, yolsuzluk yapanlar çeşitli biçimlerde uyarılacak ya da kınanacaktır.

Medyanın kamuoyu gözcülüğü görevinin yanında, siyasal alanda karmaşık bir nitelik taşıyan, toplumun anlamakta zorlanabileceği politik ve yönetsel kararları anlaşılabilir bir şekilde aktarma işlevi de vardır. Bu yolla yolsuzlukla mücadelede kamuoyu katılımının sağlanması amacıyla, kamuoyu bilinçlendirilmelidir. Yolsuzlukla mücadelede medya kamuoyunun bilinçlendirilmesi ve yolsuzluk olaylarının ortaya çıkarılmasında etkin rol oynayabilir. Ancak bu noktada nesnellik ve tarafsızlık kilit önemdedir. Medyanın kamuoyu aydınlatma görevini iyi yapabilmesi, tarafsız ve nesnel olabilmesi için çıkar çevreleri ile ilişkisinin bulunmaması gerekmektedir.

Yolsuzlukla mücadeleyi güçleştiren en önemli unsur, ülkelerin ve toplumların bu konudaki kötü şöhreti ve sabıkasıdır. Bu durum yolsuzlukla mücadele azmini ve başarıya ulaşma imkânını sınırlamaktadır. Yolsuzluk bir topluma bulaştıktan sonra, o toplumda kalıcı hale gelmesi kolaylaşmaktadır. Bu nedenle yolsuzlukla mücadelede sürekli ve ısrarla uygulanan politikalar ile çözüme ulaşmak mümkündür (Çelen, 2007:245). Diğer taraftan medya yapacağı haberlerle, iktidarları kendi iradeleri ile araştıramadığı yolsuzluk olaylarının üzerine gitmeye zorlayabilir. Bunun için kamuoyunun desteğini sağlanmalıdır. Kamuoyu desteği sağlanmadan yolsuzluğa etkili mücadele etmek zordur.

Medya kamu kurumlarında gerçekleşen yolsuzluk eylemlerini haber yaparak yolsuzluklar hakkında resmi soruşturma başlatılmasına ve soruşturmalarının etkin bir şekilde sürdürülmesinde anahtar rol oynayabilir. Medya yapacağı haberlerle yolsuzluk soruşturmaları yürüten kurumlara ve kişilere vereceği destek sayesinde, yolsuzlukla mücadelede eden kurumlara kamuoyu desteği sağlamış olur.

Yönetimin denetlenmesinde en etkili yöntemlerden biri, denetimlerin yönetilenler aracılığı ile veya bizzat gerçekleştirilmesidir. Bu ise, geleneksel yapı ve anlayışlardan uzaklaşarak, yönetime katılma ve yönetimin temsil niteliğinin arttırılmasına bağlıdır. Katılımı sürekli ve canlı tutmak amacıyla, halkın soru, talep, düşünce ve önerilerini dikkate alacak ve değerlendirecek mekanizmalar oluşturulmalıdır. Bu mekanizmaların en önemlilerinden biri medyadır. Yönetimin denetlenmesi bakımından medyanın, halktan bireylerin hüsrانlarını dile getirebilmelerini sağlayarak, isteklerini yönetimin dikkatine sunarak, geleceklerine dair çeşitli gelişmelerden haberdar ederek, halk şikâyet ve yakınmaları dile getirerek yönetimin dikkatinin çekilmesini sağlayabilir. Diğer taraftan yasal düzenlemelerden ve yönetimin uygulamalarından halkı haberdar ederek yönetim kamuoyu tarafından denetlenmesinde rol oynayabilir.

Kamu yönetimindeki yozlaşmanın ortaya çıkarılması oldukça zordur. Bürokrasiler gizlilik içinde çalışır ve kol kırılır yen içinde kalır anlayışına sahiptir. Dolayısıyla yozlaşmış kamu görevlilerinin araştırılması ve teşhir edilmesi yolsuzlukla mücadele anlamında en önemli konulardan biridir. Diğer taraftan yolsuzlukla mücadele eden kamu kuruluşları çoğu zaman toplumdan yeterli desteği alamazlar, alsalar dahi yolsuzlukla mücadele uzun soluklu bir süreç olduğundan zamanla toplumun ilgisi kaybolabilir. Dolayısıyla zamanla yolsuzlukla mücadelede toplumsal ve kurumsal zafiyetler ortaya çıkabilir. Bu noktada yolsuzluk ile mücadele eden kuruluşlarının ve çalışmalarının desteklenmesi gerekmektedir.

Yolsuzlukla mücadele bağlamında medyanın katkıları arasında; yapılan haber ve araştırma faaliyetleri sonucunda kamu kurumlarınca soruşturma başlatılması, yolsuzluğa zemin yaratan bir kanun veya politikanın düzeltilmesi, yozlaşmış siyasilere istifa etmelerinin sağlanması, bürokratların görevden alınmalarının sağlanması, bir yargısal sürecin başlatılması ve kamu denetim kurumlarının faaliyet raporlarını yayınlaması sayılabilir (Tataroğlu,2006: 305).

VI-YOLSUZLUKLA MÜCADELEDE MEDYANIN SORUNLARI

Yazılı ve görsel basın ve yayın kuruluşları, özellikle örgütlü yolsuzluk suçlarının ortaya çıkartılmasında ve önlenmesinde önemli görevler üstlenmektedirler. Özgür, tarafsız ve olaylara nesnel açıdan bakabilen bir medya, yolsuzlukların saptanmasında ve temiz bir toplum yaratılmasında önde gelen araçlardan biridir.

Medyanın yolsuzlukla mücadelesinin önündeki en önemli engellerden biri tekelleşme ve yoğunlaşmadır. Tekelleşme-yoğunlaşma eğilimleri beraberinde aşırı rekabet ortamını da getirmektedir. Yoğun rekabet ise medyanın siyaset ile olan ilişkisinde ideal yerini ve rolünü terk edip rekabette üstün gelmek için siyaset kurumlarıyla sağlıksız ve etik açıdan sorunlu ilişkiler içine girmesine yol açmaktadır. Medyada yoğunlaşma oluşması dezenformasyona, ulusal ve manevi değerlerin yok olmasına, tüketim toplumu oluşmasına, kültürel emparyalizme neden olabilmektedir. Yoğunlaşma durumu, çoğulculuğun ve çoğulculuktan beklenen faydaların önündeki en büyük engellerden biridir. Medya ve iletişim araçlarına sahip gruplar, tekelleşmenin sağladığı güçle hem siyasal alanda etkili olmaya hem de özel sektöre yön vermeye çalışmaktadır.

Holdingleşmenin medya sektöründe yayılması ve bu holdingler bünyesinde medya yoğunlaşması sonucu, medya sektöründe belirli grupların söz sahibi olduğu bir tekelleşme durumu yaşanır. Tekelleşme sonucunda günün koşullarına bağlı olarak medya aktörleri bağlı buldukları holdinglerin çıkarları kamuoyu çıkarlarının önünde görmeye başlayabilirler. Tekelleşme sonucunda medyanın objektif, tarafsız, özgür, farklı görüşleri dile getirip kamuoyunu bilgilendirmek vasıflarının yerini, sübjektif, taraflı, kendisine dikte edileni haber yapan ve kamuoyunu yanıltan bir ortama bıraktığı görülmektedir (Bulunmaz, 2011:243). Medya sektöründeki tekelleşme ile holding sahibi patronlar mevcut siyasal iktidarların olumsuz karşılayacağı haber ve yorumların yapılmaması için medya çalışanlarını baskı altına almaktadır (Bulunmaz, 2011:244).

Yoğunlaşmanın ve rekabetin etkisiyle düşük karlar ile çalışan ve bazıları zarar eden medya kuruluşları, çalışanları üzerinde ücretler yoluyla baskı kurmaktadır (Tesev, 2011:99). Dolayısıyla piyasada yoğunlaşmanın

artmasıyla birlikte gazetecilerin sözleşme ve örgütlenme haklarından feragat etmeye zorlanması medyanın etkinliğini azaltmaktadır.

Medyanın ticari kimliğinin ön plana çıkması en eski ve geleneksel görevi olan kamu gözcülüğü işlevini olumsuz etkilemektedir (Öztürk, 2004:14). Ticari kimliği ön plana çıkan medyanın piyasa koşullarında holdinglerin diğer sektörlerdeki faaliyetlerinden bağımsız hareket edemez hale gelmektedir. Bunun yanında medya kuruluşları içinde buldukları kartellerin faaliyetlerini eleştirmekten kaçınabilmektedirler. Ayrıca medya sahiplerinin başka holdinglerle, bankalarla ve iktidarlar ilişkileri haber içeriklerini belirlemektedir.

Medyada mülkiyet yapısı da, haber ve bilgilerin içeriğini önemli ölçüde etkilemektedir. Medya şirketleri büyük holdinglerin bünyesindeki kuruluşlardır. Bu holdingler başka sektörlerde de faaliyet göstermektedirler ve dolayısıyla medya, piyasa yönelimli ve kar odaklı zengin yöneticiler tarafından denetlenmektedir (Muratoğlu, 2011:10). Medyanın mülkiyet yapısındaki değişim, medyanın evrensel nitelikteki işlevlerini yerine getirmede kısıtlayıcı etkiler meydana getirmiştir. Yani medyanın editoryal bağımsızlığını önemli ölçüde zedelemekte, bu durum medyanın eleştiri ve gözetim işlevini büyük ölçüde etkisizleştirmektedir (Öztürk, 2004:13).

Medyaya yönelik kamusal teşvikler de medyanın siyasal ve yönetsel karar vericilerden bağımsızlığına gölge düşürmektedir. Bu durum medya-siyaset ilişkisinde önemli etkide bulunan araçlardan biri olmuştur. Enflasyon oranının yüzde 100'lerde seyrettiği yıllarda, medya sektörüne yüzde 40 faizlerle kamusal fonların sağlanması, medyanın kamudaki yolsuzluklara dair tutumunu olumsuz etkilemesi bakımından önemli riskler yaratmıştır (Tataroğlu, 2006: 327). Bu yollarla finansal olarak devlete, dolayısıyla hükümetlere bağımlı bir basın, üstelik yüksek tirajlara da ulaşamıyorsa yolsuzlukları haberleştirerek kamuoyuna sunması beklenemez (Çavdar, 2010: 54).

Medyanın kamusal yolsuzlukla mücadele etmesinde engelleyici bir unsur da ilan ve reklam piyasasıdır. Basın İlan Kurumu aracılığıyla sürdürülen bu kamusal tahsis uygulaması özellikle düşük tirajlı gazeteler için daha fazla önem taşımaktadır. Yüksek tirajlı gazetelerin gelirleri içinde düşük bir payı oluşturmasına ve ilanların dağıtımında belirli kurallar bulunmasına rağmen, iktisadi nitelikli kamu teşebbüslerinin verdikleri reklamlarda siyasi otoritenin

etkili olması (Ekzen, 1999:97) medyanın kamusal reklam gelirini arttırmak veya azaltmamak için kamuya yönelik eleştirilerinde çekingen davranması ve gereği gibi yolsuzlukla mücadele etmemesi gibi sonuçlara yol açmaktadır (Tataroğlu, 2006: 327). Kamunun yanında özel sektör kuruluşlarının da reklam piyasasında işveren olarak yer alması söz konusudur. Dolayısıyla medya kuruluşları maddi kazanç sağlamak ve varlığını devam ettirmek istiyorsa, reklamcıların taleplerini karşılamak zorundadır. Bu sebeple medya, reklam verenler aleyhine genellikle yayın yapmaz veya yayınlarını reklam verenlerin çıkarlarına göre şekillendirir.

İthal kâğıtla çıkan gazetelerin, kâğıt ithalatına getirilen ilave vergilerle yeri geldiğinde dizginlendiği durumlarda akılda tutulduğunda, gazetelerin genel yayın politikalarının hükümetlerce belirlenmesi, bürokrasinin ve politikacıların karıştıkları yolsuzlukların haberleştirilmesine elbette engel olacaktır (Çavdar, 2010: 54-55).

Medya kuruluşları haber yaparken haber kaynağına ihtiyaç duyarlar. Hükümetler ve iş çevreleri haber kaynaklarını oluşturur. Be çevreler basın toplantıları düzenlerler, basın bildirimleri hazırlarlar ve bu durum gazeteciler için haber maliyetini azaltır. Dolayısıyla medya haber kaynaklarını incitmek için zaman zaman bazı konularda eleştirilerden kaçınırlar, haber kaynakları da bu durumu genellikle medyayı denetlemekte kullanırlar (Muratoğlu, 2011:10). Yani medya hükümetler ve iş çevrelerinin çıkarlarına göre gündem belirleyebilmektedir.

Günümüzde teknoloji ve içerik maliyetlerinin hızla artışı ve sürekli yenilenme ihtiyacı, medya işletmelerini büyüyememeleri hâlinde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakması neticesinde meslekten gazeteci ailelerin, gazetecilikten çekilmelerine yol açmıştır. Onların yerini serbest piyasa ortamının yeni aktörleri, büyük holdingler almıştır. Dolayısıyla medya sahipleri aynı zamanda ticaret yapmakta, bu şekilde her bakımdan kamuyla sıkı etkileşim içinde yer almaktadır. Devletin ekonomideki ağırlığı nedeniyle de ticaretle uğraşanların yolu siyasetçi ve bürokratlar ile çok sık kesişmektedir. Bu aşamada, ticaretle uğraşan medya patronu ile basının desteğine ihtiyaç duyanlar arasında zaman zaman bir menfaat ilişkisi doğmaktadır.

Medya iktidarların hedefi haline gelmemek için, kamu yönetiminde ortaya çıkan etik dışı faaliyetlerin basına yansıtılmamasına, halkın olaylardan

haberdar edilmemesine ve sonuçta olayların örtbas edilmesine yardımcı olmaktadır (TÜSİAD, 2005b:103). Bunların yanında medya gücünü elinde bulunduran medya sahipleri, kendi ticari kazançlarını için, ellerindeki medya gücünü etik dışı yollarla kullanmaktadırlar. Dolayısıyla medyanın görevini etkili ve sağlıklı bir biçimde yerine getirebilmesinin temel koşulu, basın ve yayın kuruluşlarının ahlak ilkelerine uygun “haber verme” dışında bir faaliyetlerinin olmaması ve başka ticari faaliyetleri yürüten yapılanmalarla organik bir bağının bulunmamasıdır (TEPAV, 2006:69).

2001 yılında yapılan Hanehalkı Gözünden Türkiye’de Yolsuzluğun Nedenleri ve Önlenmesine İlişkin Öneriler, araştırmasına göre, katılımcıların % 62’si tarafından gazete ve TV sahiplerinin medya dışı işlerle uğraşmasının yolsuzluğun ortaya çıkarılmasını engelleyen faktörler arasında görülmektedir (Adaman, Çarkoğlu, Şenatalar, 2001:77).

“Gazetecilik dışında bir işiniz yoksa hükümetleri rahatça eleştirebilirdiniz, onlarla kavga da edebilirdiniz. Farkında olmamak mümkün değildi. Ama bir yanda konformizm, bir yanda gücün şehveti vardı... Medya açısından Türkiye’deki tek güç asker ve siyasetçi değil. Büyük şirketler de bir güç. Gazeteler onlara karşı da bağımsız olmak zorundalar(Dinç Bilgin-Çavdar,2010: 54-55).” Medya, siyaset ve ticaret üçgeninde gazetecilerde de patronun işinin lehinde yazmak gibi bir refleks oluşmaktadır.

Günümüzde medya yolsuzlukları ortaya çıkarmakta oldukça başarısızdır. Gazeteci çeşitli sebeplerle yolsuzluğu, kirli çıkınları ortaya çıkmış politikacı, bürokrat ya da iş adamlarının hatta sıradan insanların olanca geçmişlerini araştırıp onları tıpkı “bir ahlak polisiymişçesine” kamuoyu nezdinde hapsedip yargılıyor ama çoğu zaman yolsuzlukları ortaya çıkartan o olmuyor. Medya mensupları çoğu zaman mahkemenin ya da polisin zaten peşine düştüğü haber nesnelere kovalamakla yetiniyor (Çavdar, 2010:59). Hâlbuki medya, toplumda yozlaşmış kişi ve kurumların ortaya çıkarılması ve cezalandırılmasında önemli aktörlerden biridir.

V-YOLSUZLUKLA MÜCADELEDE MEDYANIN ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI

Medya üzerinde kamu mülkiyeti dünyada yaygın olarak gözlenen bir durumdur ve bu olgu medyanın bağımsızlığını kısıtlamaktadır (Tataroğlu,

2006: 314). Kamu mülkiyetinin yanında medya sahipliğinin belli grupların elinde yoğunlaşması medya sektöründe tarafsızlığı ve nesnellığı engelleyen en önemli özelliktir. Bu bakımdan medyanın yolsuzlukla mücadelede etkinliği için öncelikle sektörde kamu mülkiyetinin olmaması, yoğunlaşma ve tekelleşmenin önlenmesine yönelik düzenlemelerin yapılması gerekir.

Özellikle yolsuzluğun yaygınlaşmış olduğu ülkelerde bağımsız gazeteciler yolsuzluk haberlerini çoğu zaman yaşamlarını tehlikeye atarak yayımlarlar. Yolsuzluk ile ilgili haberlerin ardından gazetecilerin, tehdit, yıldırma, hapse atma ve öldürülme olayları azımsanmayacak sıklıktadır (Tataroğlu, 2006:315). Yolsuzluk haberleri ile ilgili medya çalışanları hem kamu gücü karşısında hem de ticari ve kamusal bağlantıları bulunan işvereni karşısında korumasız durumdadır.

Hükümetler genellikle kendilerini iyi gösterecek haberlerin kamuoyuna ulaşmasında zorluk çıkarmazlar. Sorun, tersi durumlarda ortaya çıkar. Hükümetler ve bürokratlar kendilerini sıkıntıya sokacak bilgileri saklamaya çalışırlar. Gizlilik veya bilgi saklama, bürokrasinin en önemli güç kaynaklarından biridir. Yolsuzlukla mücadelede en önemli engellerden biri bürokrasinin gizlilik içinde çalışması ve arkasına sığındığı devlet sırrı kavramıdır. Medyanın bilgiye ulaşma imkânları oranında yolsuzlukla mücadelede başarı sağlanabilir. Bilgi verme konusundaki kısıtlamaları kaldırmaya yönelik düzenlemeler, karar alma süreçlerine medyanın ve kamuoyunun katılmasına olanak sağlar ve takdir yetkisinin kullanımı daha kolay değerlendirilebilir. Bunun için bilgiye ulaşabilme hakkının anayasal güvence altına alınması gerekir.

Kamu görevlilerinin halka karşı sorumluluklarının izlenmesi büyük ölçüde medya vasıtasıyla gerçekleştiğinden, medyanın kendisi de kamuya karşı sorumlu olmak durumundadır. Bu bağlamda medya sorumluluğu, halka ve devlete karşı kendi eylemlerinden dolayı hesap verebilmeyi ifade eder. Medya sorumluluğu aynı zamanda gazetecilerin yazdıkları, yayınladıkları ve gösterdiklerinin, anayasada medya için öngörülen roldeki gibi demokrasiyi koruyucu, kollayıcı ve destekleyici olması konusunda bir farkındalık anlamına da gelir (Tataroğlu, 2006:319). Medyanın sorumluluğu yönetilenlere doğru ve tarafsız bilgi verme konusunda kendini hissettirir. Bu bakımdan kamusal bir görevi olan medyanın sorumluluğu; kamuya, işverenine ve diğer medya kuruluşlarına karşı değil doğrudan halka karşı olmalıdır.

Medya sorumluluğunu sağlayan en önemli bileşenlerden biri basın özgürlüğüdür. Basın yalnızca özgür olduğunda güvenilir ve sorumlu gazetecilik yapabilir. Özgür basın, etkin bir parlamento ve bağımsız bir yargı ile birlikte iyi bir yönetim için temel şartları oluşturur. Yolsuzlukla mücadelede medyanın ikili rolü vardır; ilki yolsuzluk hakkında kamusal bilincin geliştirilmesi, ikincisi ise etik ve profesyonel anlamda yolsuzluk olaylarının araştırılması ve yayınlanmasıdır (Tataroğlu, 2006:320). Bu görevlerin yerine getirilebilmesi için basın özgürlüğünün sağlanması çok önemlidir.

Basın kurumları üzerinde devlet tekelinin olmaması, özel girişimcilerin yeterince sektörde yer almaları ve sağlıklı bir rekabet ortamının yaratılması, basın özgürlüğünün sağlanmasında en önemli unsurdur. Kanunlarda yer alan basın özgürlüğü, hukuk güvencesi altında olmalıdır. Bağımsız ve tarafsız bir yargı, basın özgürlüğünün koruyucusudur.

Basın özgürlüğünün sağlanması konusunda basın konseyleri önemli rol oynar. Genellikle basın konseylerinin etkin ve başarılı olduklarını söylemek mümkün olmasa da, bu kurumlar kamunun medyadan şikâyetçi olabilecekleri ve basın kuruluşlarının hataları ve kusurları karşısında etkili ceza verebilecek bir kurum olarak ortaya çıkmaktadırlar. Basın konseyleri siyaseten tarafsız, partiler üstü ve dürüstlüğüne güvenilir kişiler tarafından yönetilmelidir (Tataroğlu, 2006:323).

Basın özgürlüğünü sağlayacak en etkili yöntem, basının kendi içinde özenli kararlar ve düzenlemeler yapabilmesidir. Medya çalışanlarının öz-disiplini ve bilinçli olmaları ve meslek üyelerinin etik kuralları, medya sorumluluğunun temel unsurlarındandır. Medyanın kendi kendine etik açıdan çeki düzen verme işlevi, onların sorumlu ve özgür bir basını yaratma yolunda kendi kurallarını ve ilkelerini belirleme zorunluluğunu yaratır.

SONUÇ

Günümüzde yolsuzlukla mücadelede, yolsuzluğun ortaya çıkma olasılığını artırmak en etkili çözüm yollarından biridir. Buda ancak yönetimde şeffaflığın sağlanması ve yönetimin denetlenmesi ile sağlanabilir. Bu bakımdan medya kuruluşlarına büyük görev düşmektedir. Medya haber verme, denetim ve kamuoyunu bilgilendirme işlevi ile bu görevi yerine getirebilir. Medyanın görevini yerine getirebilmesi için bağımsızlığı ve tarafsızlığı oldukça

önemlidir. Medya sektöründe bağımsız ve tarafsız basın anlayışının gelişmesi; çoğulcu toplumun sağladığı zemin üzerinde yolsuzlukların daha kolay kontrol altına alınması, toplumun yolsuzluk sorununa ilgisinin artması, siyasal sorumluluk duygusunun geliştirilmesi gibi olumlu sonuçlar sağlar. Medya yolsuzlukları hakkında toplumsal bilincin geliştirilmesi ve yolsuzluk olaylarının araştırılması, ortaya çıkarılması ve yayınlanması konusunda önemli rollere sahiptir. Yozlaşmış memurların ifşa edilmesi, resmi kurumların soruşturma başlatmaya zorlanması, parlamentonun yolsuzluk soruşturmaları ve bu konudaki yasama faaliyetlerinin desteklenmesi, yolsuzluğa imkân sağlayacak yasal boşluk ve çakışmaların deşifre edilmesi gibi faaliyetler, yolsuzlukla mücadelede medyanın sağladığı katkılar arasında sayılabilir.

Medyanın bu katkıları sağlayabilmesi için bağımsız ve tarafsız olması gerekmektedir. Medyada yoğunlaşma ve tekelleşme, medya-siyaset ilişkisi, medya-ticaret ilişkisi, ilan ve reklam sektörünün yapısı gibi faktörler medyanın yolsuzluklarla mücadelede etkinliğini sınırlandırmaktadır.

Medyanın yolsuzlukla mücadelede etkinliğinin sağlanabilmesi için, sektörünün düzenlenip denetlenmesi ve sektörde yaşanan hızlı sermaye birleşimiyle oluşan yoğunlaşmaya/tekelleşmeye karşı önlem alınması gerekmektedir. Bunun yanında medya-siyaset ve medya-ticaret ilişkileri de yasal düzenlemelerle medyanın tarafsızlığını ve bağımsızlığını sağlayacak bir çerçeveye oturtulmalıdır. Bu kapsamda medya çapraz sahiplik sınırlaması gündeme getirilebilir. Başka sektörlerde faaliyet gösteren kuruluşun medya sektörüne girişine sınırlandırmalar getirilebilir. Diğer taraftan medya şirketlerine kamu ihalelerine katılma yasağı getirilebilir. Bu ve benzeri önlemlerle medyanın tarafsızlığı ve bağımsızlığı sağlanmadan medyanın yolsuzluklarla mücadelede etkinliğinden söz etmek mümkün değildir.

KAYNAKÇA

AZFAR, Omar, Lee Young, Swammy, Anand; “ The Causes And Consequences Of Corruption” The Annals of American Academy of Political And Social Science, Volume 573, No 1, 2001, pp.42-56

BAĞDİKEN, Muhlis, BEŞKAYA, Ahmet;“ The Impact of Corruption of Government Revenues” Yapı Kredi Economic Review, Volume 16, Number 2, 2005, pp.31-54

BERKMAN, Ümit (2010), “Yolsuzlukla Mücadelede Yeni Strateji Arayışı: Devlet Merkezli Yaklaşımdan Toplum ve Paydaş Merkezli Stratejiye Yöneliş” İş Ahlakı Dergisi, Kasım 2010, Cilt 3, Sayı 6, ss 81-93

BERKMAN, Ümit; “Yolsuzluk ve Rüşvete Karşı Önlemler” Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 1998, ss. 39-56

BERKMAN, Ümit; Azgelişmiş Ülkelerde Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Rüşvet, TODAİE Yayınları, Ankara,1983

BULUNMAZ, Barış (2011) Holdingleşme Ekseninde Türk Medyasında Tekelleşme Sorunu, Öneri Dergisi, cilt 9, sayı 36, ss 237-246

ÇAVDAR, Ayşe (2010) Medya Neden Yolsuzlukla Mücadele Edemez?, İş Ahlakı Dergisi, Kasım 2010, Cilt 3, Sayı 6, ss 47-60

ÇELEN, Mustafa (2007) Yolsuzluk Ekonomisi, İstanbul SMMMO Yayınları, İstanbul

ÇOBAN, Orhan; “Organize Olamayan Sosyo-Ekonomik Sistemin Organize Bir Kurumu: Rüşvet” Amme İdaresi Dergisi, Cilt 32,Sayı 2, 1999, ss.3-13

DE PORTA Donatella, VANUCCI, Alberto; “The Perverse Effects of Political Corruption” Political Studies, Volume 45, No 3, 1997, pp. 516-538

EKZEN, Nazif (1999) “Medya ve Ekonomi: Türk Basın Endüstrisinde Yoğunlaşma-Toplulaşma Tekelleşme Yapısı (1965-1995)”, Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar (Ed:Korkmaz Alemdar), Afa Yayınları, İstanbul

EL-ATTAS, Seyyid Hüseyin; Toplumların Çöküşünde Rüşvet, (Çev.) Cevdet Cerit, Pınar Yayınları, İstanbul,1988

ERGUN, Turgay; “Yönetimde Yozlaşma Olgusu Üzerine” Amme İdaresi Dergisi, 1978, Sayı 11, ss.24-30

KILAVUZ, Raci; Kamu Yönetiminde Etik ve Bir Sorun Alanı Olarak Yozlaşma, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003

LUO, Yadong;“An Organizational Perspective of Corruption” Management and Organization Review, Volume 1, No 1, 2005, pp. 119-154

MAURO, Paulo; “Corruption And Growth” Quarterly Journal Of Economics, Volume 110, No 3, 1995, pp. 681-712

MAURO, Paulo; “Corruption: Causes And Consequences And Agenda For Further Research” Finance And Development, Volume 35, No 1, 1998, pp.11-14

MURATOĞLU, Bahar (2011) Bir Demokrasi Masalı; Özgür Birey, Bağımsız Medya, Pivolka, Sayı 20, Yıl 6, ss 9-11

ÖZTÜRK, Ahmet (2004) Modern Siyasal Sistemlerde Medyanın İşlev ve Sorunları, Yönetim ve Ekonomi, Cilt 11, Sayı 1, ss. 8-17

ROBINSON, Mark (1998) Corruption and Development: An Introduction, The European Journal of Development Research, Volume 10, No 1

ROSE-ROSE-ACKERMAN, Susan Rose (1999) Corruption and Government: Causes, Consequences and Reform, Cambridge University Pres, Cambridge

SHAH, Anwar; “Corruption and Decentralized Puplic Governance” World Bank Policy Resaerch Working Paper, No: 3825, 2006, pp. 1-28

SVENSSON, Jacob; “Eight Questions about Corruption” Journal of Economic Perspectives, Volume 19 No. 3, 2005, pp.19-42

TATAROĞLU, Muhittin (2006) “Yozlaşma ile Mücadelede Medyanın Doğrudan ve Dolaylı Rolü”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 2006-1, Sayı 12, ss. 301-335

TEPAV (2006) Yolsuzlukla Mücadele: TBMM Raporu “Bir Olgu Olarak Yolsuzluk: Nedenler, Etkiler, Çözüm Önerileri”, Ankara

TESEV (2011) Türkiye’de Medyanın Ekonomi Politigi: Sektör Analizi, TESEV Yayınları, İstanbul

TÜSİAD (2005) Devlette Etikten Etik Devlete: Kamu Yönetiminde Etik, Cilt II, İstanbul

TÜSİAD-OECD (2003) Kamu Hizmetinde Etik, Genel Konular ve Uygulama, İstanbul